

שאלות ותשובות לסיכום מסכת מועד קטן

מת לו מת אחר, תוך שבעה או תוך שלשים (מחלוקת רב מתנה ומר עוקבא, ושניהם בשם אבוה דשמואל ולוי) – קורע (קרע חדש). לאחר שבעה / שלשים – מוסיף (מפני שבעצם כבר ראוי הבגד לשוללו או לאחותו הלכך די בתוספת, משא"כ תוך שבעה שאסור לשללו מן הדין, אם מוסיף עליו נראה הכל כקרע אחד). כאשר מת אביו וקרע ואח"כ מת בנו והוסיף, או להפך – מאחה את החלק שקרע על בנו ואינו מאחה את החלק שקרע על אביו.

[היוצא בבגד קרוע (מקודם לכן, שמרמה הכל ומראה כאילו קרע על המת) לפני המת – גוזל את המתים ואת החיים].

ח. הוכיחו מפסקי שמואל שאמר הלכה כדברי המיקל באבל ואעפ"כ בקריעה פסק כדברי המחמיר – שאבילות לחרוד וקריעה לחרוד.

ט. בגד שאול של חברו – אין לו רשות לקורעו, אבל אם אמר לחברו השאילני חלוקך ואלך ואבקר את אבא שהוא חולה, והלך ומצאו שמת – קורע ומאחו וכשיבוא לביתו מחזיר לו חלוקו ונותן לו דמי קרעו. כן אמר רשב"ג בברייתא.

נראה שאם קרע בלא רשות – גזלן הוא ולא יצא ידי חובת קריעה (עפ"י ש"ך יו"ד שמ סק"ג).

י. חולה שמת לו מת – אני מודיעים אותו שמת, שמא תטרף דעתו עליו. ואין מקרעים בפניו, ומשתקים את הנשים מפניו.

אפילו נודע לו שמת, אין מצוים עליו לקרוע, שמא תגדל דאגתו (עפ"י ר"ן, מובא בב"ח ובש"ך יו"ד שלז).

אין בוכים ואין מספידים בפניו אף על מת שאינו קרובו של חולה, שלא ישבר לבו (עפ"י ב"ה וש"ך שם).

יא. מקרעים לקטן מפני עגמת נפש.

כתב ריב"ז (הובא בטור יו"ד שמ) שאם הגיע לחינוך קורעים לו כדרך שמחנכים אותו בשאר מצוות. ובדרישה (הובא בחדושי רעק"א שם) כתב שקטן ממש – קורעים לו קצת מפני עגמת נפש, וקטן שהגיע לחינוך קורעים לו כדין קריעה טפה. ויש חולקים (עפ"י חכמת שלמה שם).

יב. קורעים על חמיו ועל חמותו מפני כבוד אשתו.

כתבו הפוסקים (יו"ד שמ, ד) שעתה אין נוהגים כן, וכמו שנתבאר לעיל כ לענין אבלות על קרובי קרוביו.

דפים כו – כז

מה. א. כיצד מברים, בחול ובמועד?

ב. מאימתי כופים את המטות ומאימתי זוקפים אותן בערב שבת? אלו מטות כופים?

ג. מה דין כיבוד וריבויץ בבית האבל, הדחת כלים, הבאת מוגמר ובשמים?

א. תנן, אין מברים אלא על מטה זקופה. ושנו בברייתא שאם היה לבו גס בו (יש מפרשים שאין מצטער כל כך, וי"מ שלב האבל גס בחברו המנחם) – יברוהו על מטות כפויות.
 יש אומרים שרק המנחמים המברים יושבים על מטות זקופות, והריטב"א פירש שגם האבל יושב על זקופה, הואיל והם מיסבים עמו, אין זה הגון שהם ישבו בזקופה והוא בכפוייה.
 כמה מהראשונים והפוסקים פירשו משנתנו לענין המועד, שאין מברים בו אלא על מטה זקופה לפי שאין כפיית המטה ברגל כלל (רמב"ן; או"ח תקמו, ח י"ד תא, ד). והריטב"א (כד: חולק על פירוש זה על פי דברי הירושלמי שבמועד אין מברים כלל.
 ומנהג ירושלים הוא שאין מברים בחול המועד אלא לאבל על אביו או אמו. וכשמברים אז אין מברים בביצים ובעדשים כנהוג אלא במיני מזונות וכד' (מובא בספר פני ברוך כה, יא).

ב. מאימתי כופים את המטות – משיצא (המת) מפתח ביתו. דברי רבי אליעזר. רבי יהושע אומר: משיסתם הגולל.
 להלכה, מנהגי אבילות נוהגים משעת סתימת הגולל. ע"ע בפירוט לעיל כא-כב.

מאימתי זוקפים את המטות בערב שבת – מן המנחה ולמעלה. אמר רבה בר רב הונא: אעפ"כ אינו יושב עליה עד שתחשך. ולמוצאי שבת חוזר וכופה אעפ"י שאין לו לישב אלא יום אחד.

ולא מטתו בלבד הוא כופה אלא כל מטות שיש לו בתוך ביתו, אפילו יש לו עשר מטות בעשרה מקומות, כופה את כולם. ואפילו חמשה אחים ומת אחד – כולם כופים.
 מטה המיוחדת לכלים – אין צריך לכפותה.
 יש אומרים שאין עושה לה כלום ויש מצריכים לזקפה.

דרגש (של עור, ויש בשפתו רצועות הנענבות בארוכות המטה) – אין צריך לכפותו (שלא יתקלקל העור בלחלוח הקרקע. רש"י סנהדרין) אלא זוקפו. רשב"ג אומר: מתיר את קרביטיו (= רצועותיו) והוא נופל מאליו.
 אמר רבי יהושע בן לוי: הלכה כרשב"ג. מטה שנקליטייה יוצאים (= מוטות זקופים לראשה ולמרגלותיה) – זוקפה ודיו.

כנזכר לעיל, כיום אין נוהגים בכפיית המטה לאבל (ע' י"ד שפז, ב). ומכל מקום אינו יושב על כסא וספסל אלא על מושב נמוך.

ולענין ערב שבת, יש מחמירים עד שתחשך (ע' מג"א תקמה, י ובמשנ"ב סקל"ט; א"ר קלב סק"ד). אך כתבו אחרונים שבסמוך לחשכה יושב על כסא וספסל ונועל נעליים, דהיינו מפלג המנחה.
 ויש מקלים מזמן מנחה קטנה ואילך (ע' ערוך השלחן י"ד שפז, ג; גשר החיים כא, יב; ציץ אליעזר ח"ז מט; פני ברוך כג, ג).

ג. מכבדים (= מטאטאים ומנקים) ומרביצים (= מזלפים מים על הקרקע לסילוק האבק) בבית האבל. ומדיחים קערות וכוסות וצלוחיות וקיתונות בבית האבל. ואין מביאים את המוגמר ואת הבשמים לבית האבל. ופירשו (עפ"י סתירת הברייתות) שלבית המנחמים מביאים מוגמר ובשמים (להעביר הריח. ע' י"ד שעה, ז) אבל אין מברכים עליו.
 במוצאי שבת, מברכים על הבשמים בבית האבל (עפ"י שו"ת מהר"ם שיק שסג; פני ברוך י, ה).